Congrestoespraak Diederik Samsom
Utrecht, 18 januari 2015 - Gesproken woord geldt

Partijgenoten,
Diepe twijfel en grote vastberadenheid. Die enorme tegenstrijdigheid zinderde boven de tienduizenden mensen die vorige week donderdag bijeen kwamen op de Dam, uit protest tegen de gruwelijke aanslagen in Parijs.

Ik stond ertussen op de Dam en voelde het ook. Twijfel. Zijn we veilig genoeg? Zijn onze vrijheden nu echt in gevaar? Doen we genoeg om dit in Nederland te voorkomen? Ieder van ons voelde die twijfel.

Maar er heerste minstens zoveel vastberadenheid. Wij laten onze open democratische samenleving niet kapotschieten door fanatici. Omdat onze vrijheid in al zijn kwetsbaarheid zoveel sterker is dan de hardstalen kogels uit een machinegeweer. Omdat we onze individuele twijfel en onmacht kunnen overwinnen met een gezamenlijk antwoord. Wij, met elkaar, van alle afkomsten en geloven staan voor een vrije en verdraagzame samenleving. En we pikken het niet als extremisten en radicalen dat kapot willen maken. De gemeenschappelijke vastberadenheid die wint het van de individuele twijfel.

Het stemde hoopvol. Niettemin blijft de twijfel knagen. Want waarom zijn er in onze samenleving jonge mensen die de cultuur van de dood omarmen? Voor welk bizar ideaal willen zij dan sterven? Welke waarden koesteren zij? En vooral: waarom is de voedingsbodem voor wederzijds onbegrip en haat nog zo vruchtbaar, ook in Nederland?

De zoektocht naar de antwoorden op deze vragen is ongemakkelijk. Maar liever een ongemakkelijke zoektocht, dan vluchten in makkelijke reflexen. De reflex om weg te kijken. Om haat en vijandschap met gelijke munt terug te betalen. Om de twijfel en de angst te overschreeuwen. Om blind te zijn voor wie de vijand is, en wie de bondgenoot. De reflex om terug te vallen in simpele patronen van wij en zij.

Let wel: er is wel degelijk sprake van een wij en een zij. Maar niet de stereotype en polariserende wij en zij langs religieuze of etnische scheidslijnen. Nee. Wij, dat zijn de mensen die de vrijheid, de tolerantie, de vooruitgang, de democratie koesteren. Het zijn er heel veel. En ze zijn van alle religies, gezindten, geaardheden en etniciteiten. En zij, dat zijn zij die de gekoesterde Europese waarden verachten en bestrijden, soms zelfs met geweld. Het zijn er veel minder, maar het zijn er wel teveel.

Als we de eenheid willen versterken moeten we onze waarden scherper en zorgvuldiger durven definiëren. We moeten het wij-gevoel losweken van afkomst en religie en vervangen door een wij-gevoel dat is gebaseerd op essentiële waarden zoals vrijheid, tolerantie, emancipatie, vooruitgang. Als we het Nederlanderschap in deze waarden durven definiëren, waar je ongeacht je afkomst of je religie voor kunt kiezen en waar je bij kunt horen, dan bouwen we aan een gemene deler die past bij onze mooie open en inclusieve samenleving.

Ik realiseer me dat het allemaal veel minder tastbaar klinkt dan de flinkheid van bewaking en repressie. En ik ben niet naïef. Veiligheid kan niet zonder de inzet van politie en veiligheidsdiensten. We hebben het nodig. En het is goed dat het er is. Maar die mooie belofte van het naoorlogse Europa. Die belofte van een vrije samenleving, zonder angst. Die realiseer je uiteindelijk niet alleen langs van de weg van vrijheidsbeperking en geweren.

En wat ben ik trots dat wij de mensen hebben die ons voor durven gaan op die andere weg. Ahmed Marcouch, Eberhard van der Laan, Ahmed Aboutaleb, Lodewijk Asscher. Maar ook Sofyan Mbarki, onderwijzer op een vmbo in Amsterdam west of Yasin Torunoglu, wethouder in Eindhoven. Stuk voor stuk PvdA-ers zonder een greintje naïviteit, maar met de moed om hun nek uit te steken en makkelijke reflexen te vermijden. PvdA-ers die durven twijfelen, durven zoeken.

Partijgenoten, wij hebben de ideeën, we hebben de mensen en we hebben de vastberadenheid die nodig is om echt te bouwen aan de belofte van vrijheid!

Partijgenoten,

Twijfel en vastberadenheid. Ik voelde het daar op de Dam vorige week. Ik voel het ook hier op het Congres. Ik zie het in veler ogen. Er sluipt twijfel in de partij. Doen we het goede? Doen we het goed?

De vastberadenheid domineert het officiële congresprogramma. En terecht. Zowel gister als vandaag bleek dat de sociaaldemocratie in staat is om nieuwe antwoorden op nieuwe uitdagingen te formuleren. Onder leiding van Ad Melkert wordt een vastberaden koers linksom uit de crisis geschetst. En Jan Hamming en zijn commissie laten zien dat we een einde kunnen maken aan het onbehagen van machteloze mensen tegenover de grote instituties. Ze schrijven het op met een overtuiging die weinig ruimte laat voor twijfel. Vastberaden op weg naar onze idealen. Ad en Jan, dank daarvoor.

En toch knaagt de twijfel. Velen buiten deze zaal. En misschien ook wel in deze zaal hebben moeite het pad te volgen dat wij hebben gekozen op weg naar onze idealen. Dat is niet zo gek.

Toen deze coalitie twee jaar geleden begon stond Nederland er slecht voor. In de achterhoede van de Europese economie, met een volledig vastgelopen woningmarkt, jaar na jaar snel stijgende kosten in de zorg, zonder dat patiënten daar veel voor terugkregen, maar wel met zorgmultinationals als Meavita die met hun faillissement een spoor van vernieling aanrichtten. Schandalen in de ooit zo geliefde woningbouwcorporaties, verpersoonlijkt door de megalomanie van de masseratirijder. Nederland dreigde haar zelfvertrouwen te verliezen.

We besloten als partij dat we niet wilden kiezen voor de gemakkelijke weg. De gemakkelijke weg van niks doen. Omdat je dan niks fout kan doen. De gemakkelijke weg langs de zijlijn, omdat je dan anderen de schuld kan geven. Wij kozen voor de andere weg. We voelden de verantwoordelijkheid om Nederland uit het dal te halen.

En we wisten dat er daarvoor veel moesten veranderen. Veranderingen die onzekerheid veroorzaken, in moeilijke economische tijden. En dus op het slechtst denkbare moment.

Maar we wisten ook dat de politiek door angst of onenigheid de afgelopen 15 jaar alle goede momenten had laten lopen.

En we weten dat we de verzorgingsstaat moeten veranderen om haar te behouden.

Die veranderingen zorgen voor twijfel. Het is de vertwijfeling van de mevrouw in haar rolstoel die me hier, op een ledenraad vanuit die hoek vroeg waarom we toch zoveel veranderden in de sociale werkvoorziening. Ze was daar al zoveel jaar gelukkig. Laat mij daar toch zitten, zei ze met emotie in haar stem. Want in deze samenleving is er anders toch geen plek voor mij...

Even voelde ik de aanvechting om haar gewoon gelijk te geven. Om de plannen weg te smijten en alles te laten zoals het is. Totdat de letterlijke betekenis van haar woorden tot me doordrong. "Want in deze samenleving is er anders toch geen plek voor mij."

En toen wist ik het zeker. Wij mogen nóóit berusten in een maatschappij waarin er voor sommigen mensen geen plek is. Omdat in onze idealen een goed leven niet het geluk van enkelen mag zijn, maar een recht voor allemaal.

En dus veranderen we de sociale werkvoorziening wel! En realiseren we 125.000 extra banen voor mensen met een arbeidshandicap. Buiten de sociale werkplaats, bij werkgevers. Het levert onzekerheid op; twijfel; hoe gaat het verder met de sociale werkvoorziening? Zijn er genoeg werkgevers bereid om banen vrij te maken? Niemand van ons zal die onzekerheid onderschatten. Maar praat met Peter, de autistische jongen die een baan buiten de sociale werkvoorziening

kreeg, een hypotheek kon nemen, en die met trots aan zijn vrienden in met café vertelt dat ie bij de supermarkt werkt. Praat met hem. En je weet het. Daarom doen we het. Vastberaden naar ons ideaal.

Ook de enorme veranderingen in de zorg veroorzaken twijfel. De afgelopen maanden trof ik op mijn wekelijkse vrijdagse stage bij Violieke de wijkverpleegkundige, vele mensen die verward en boos waren over de aanhoudende onzekerheid. Er waren de reportages op TV, het politieke gedoe, de bangmakerij. Het droeg allemaal bij aan de twijfel.

Het is inmiddels 2015. En het is veranderd. En ik maak ademloos mee hoe zich een kleine revolutie in de zorg voltrekt. De afvinklijsten, de protocollen van het Centraal Indicatieorgaan Zorg, ze gaan weg. Vanaf nu bepaalt de wijkverpleegkundige zelf wat er nodig is. Het lijkt iets kleins, maar is alsof we zuurstof in het benauwde systeem blazen. Niet langer naar nummers kijken, maar naar mensen. Naar die man die na zijn beroerte zijn insulinepen niet meer kan hanteren. Die in het oude systeem rücksichtlos een indicatie van 10 minuten verpleging per dag, had gekregen. Zonder perspectief. En die nu de eerste weken een half uur extra krijgt, met ergotherapie om te leren die pen vast te houden, en het over enige tijd zelf weer kan. Of de man die door zijn brisante overgewicht de trap niet op kan en dus huishoudelijke hulp krijgt om de was te doen, want de wasmachine, die staat boven. En die nu van een strenge Violieke te horen krijgt dat de verzorging iedere ochtend een kwartier langer blijft, om met hem de trap op en neer te lopen. Zodat het over een tijdje zelf weer lukt. Het lijkt zo eenvoudig. Het blijkt bijzonder. Gewoon kijken naar wat iemand heeft, naar wat iemand kan, wat iemand wil en dan samen bepalen wat de beste zorg is. Ik kijk ernaar. En ik vraag me af waarom Nederland eigenlijk zo lang geaccepteerd heeft dat systemen bepalen welke verzorging of verpleging je krijgt.

En ik weet ook dat deze verandering niet van vandaag op morgen vervolmaakt is. Ik weet ook dat de onzekerheid, de budgettaire krapte en de ontslagen in de huishoudelijke hulp nog veel van onze aandacht zullen vragen. En dat zullen we doen. Maar tussen al die twijfel galmt in mijn achterhoofd de verzuchting van Violieke, vorige week vrijdag, 'ik krijg eindelijk mijn vak terug'. Daarom doen we het. Partijgenoten, het schandaal is niet dat de zorg verandert. Het echte schandaal is dat dat de afgelopen 15 jaar niet is gebeurd.

Lief congres, ik hoor u bijna denken. Dat kan ie mooi vertellen, maar intussen staan we op 11 zetels in de peilingen. En staan we op straat VVD beleid uit te leggen. Ja toch?

Alle campagnelogica schrijft voor dat ik deze enorme olifant in de zaal niet moet benoemen, maar laten we dat toch maar even doen. Die olifant hoort daar namelijk helemaal niet. De PvdA zit in deze coalitie omdat we daarmee ónze idealen kunnen realiseren, en nergens anders voor.

Voor het eerst in decennia werken we weer actief aan een rechtvaardige inkomensverdeling. Meer belasting voor hoge inkomens, minder voor lage. Staat Jetta VVD-beleid te verdedigen als mensen met een onvolledige AOW er voor het eerst in jaren een keertje flink wat bij krijgen? Nee, dat is van ons en u mag het Jetta met trots navertellen. En verdedigt Lodewijk de VVD als alleenstaande ouders met een minimumloon er maar liefst 10% op vooruitgaan. Natuurlijk niet.

En de hervormingen in de zorg, die zijn van ons. Zouden we de eer van het teruggeven van het vak aan de wijkverpleegkundigen en van het terugbrengen van de zorg naar mensen aan de VVD gunnen? Het zou een belediging zijn voor onze man in het kabinet. Want ik ken er maar eentje die genoeg creativiteit, doorzettingsvermogen en sociaal-democratisch richtingsgevoel, om deze enorme operatie te laten slagen. En dat is onze Martin van Rijn. Man wat ben ik trots op je.

En nadat er meer dan 15 jaar alleen maar is geklaagd en intussen kabinetten, ook met de PvdA erin, het uit de hand lieten lopen, voeren we nu de strengste bonus- en topinkomenswetgeving van Europa in. Dat staan Jeroen en Ronald niet in opdracht van de VVD te doen. Nee, ze trotseren de liberale weerstand, en bevechten dit voor ons. Voor de PvdA.

Het bieden van meer zekerheden aan flexwerkers en de aanpak van schijnconstructies. Doornen in de ogen van geharde liberalen, kroonjuwelen van de sociaaldemocratie. Lodewijk gaat het doen.

En er is meer, veel meer,

De woningcorporaties worden weer van ons. Eindelijk krijgen huurders straks echte invloed, krijgt de lokale democratie het voor het zeggen en krijgt de markt het broodnodige tegenwicht.
We investeren eindelijk weer echt in duurzame energie.

De banken worden aan strenge eisen gebonden.

Het evenwicht is terug in ons Midden Oostenbeleid, na de ontsporing onder het vorige Kabinet.

En, Partijgenoten, als ik zo nog even doorga haalt u de borrel niet...

Dit is een PvdA- coalitie met PvdA bewindslieden die niet voor niks de beste waarderingscijfers krijgen. En met kamerleden, zoals Otwin van Dijk en Loes Ypma die niet voor niks tot de meest effectieve parlementariërs behoren. Ons team, onze resultaten, ik ben er trots op!

Maar die olifant dan? De compromissen, de politieke nederlagen, dat VVD beleid, het gemopper. Ja. Ook. Allemaal. In een land waarin je samen moet werken en politieke strijd moet voeren om verder te komen zijn compromissen nodig, lijd je soms een nederlaag, en krijgt ook de ander wel eens zijn zin. En dus is er gemopper.

Maar partijgenoten. Ik weet niet hoe het met u is, maar ik wil niet terug naar de jaren van negatieve non-compromissen. Als jij niet aan mijn hypotheekrente komt, kom ik niet aan jouw ontslagrecht. Bange politiek. Slecht voor het land. Omdat er hoognodig iets aan de hypotheekrente moest veranderen. En ja, ook aan het ontslagstelsel. Onze trots op het onaangeroerde ontslagrecht sloeg langzaam om in twijfel toen ik zag hoe angstaanjagend snel het leger flexwerkers groeide, zonder enige bescherming. Wat hadden zij aan onze stoere onverzettelijkheid? Twijfel, samenwerking, compromissen. Politiek doen ze soms pijn. Maar ik verkies de pijn, boven de verlamming.

Want we willen verder. Er is nog zoveel te doen. Voor de toekomst. De werkloosheid moet verder omlaag, de welvaart eerlijker verdeeld, onze economie sterker, duurzamer. Daarvoor is onder andere een nieuw belastingstelsel nodig. Met lagere belastingen op werk, rechtvaardiger belasting op vermogen en groenere belasting op consumptie. De politieke strijd zal daarbij gaan over de vraag hoe we deze wensen betalen. De verschillen zijn duidelijk: wij willen het economische herstel gebruiken. CDA en D66 willen het mes zetten in de zorg, in lerarensalarissen, in uitkeringen. In de tweede Kamer winnen we die strijd. Maar of we die strijd in de Eerste Kamer ook zullen winnen, dat hangt van de uitslag van de verkiezingen van 18 maart af. Die verkiezingen gaan dus tussen partijen die het herstel mogelijk hebben gemaakt en partijen die het herstel in de knop willen breken door extra te bezuinigen sociale zekerheid of zorg, Man, wat heb ik een zin in die campagne.

Partijgenoten,

Dus we smijten die olifant uit de zaal. En we gaan met opgeheven hoofd en overtuiging de campagne in.

Want we zien dat onze koers resultaten oplevert. Mensen vinden weer werk, er worden meer huizen verkocht en verbouwd en voor het eerst in jaren houden mensen meer over in hun portemonnee. Het is nog broos, maar het werkt.

En dit is het moment om vastberaden te zijn en vertrouwen te hebben dat de veranderingen die we doorvoeren goed uitpakken voor ons land en voor de mensen.

Ons land verdient meer zekerheid. Ons land verdient meer vooruitgang. Ons land verdient meer verdraagzaamheid. De PvdA heeft Nederland nog zoveel te bieden.

Ik hoop dat u met mij, met Lodewijk, met Marleen, met Jannewietske, Ard, Stijn, Tjeerd en al die anderen de komende maanden de straten en pleinen op wilt gaan en ons verhaal voor Nederland gaat vertellen. Op naar een mooie uitslag op 18 maart!